

Z badań nad zjawiskami słowotwórczymi i adaptacyjnymi w „najmłodszej polszczyźnie”

Słowa kluczowe: slang młodzieżowy, słowotwórstwo, neologizmy, zapożyczenia, adaptacja, apelatyzacja, kompresja.

doi: <http://dx.doi.org/10.31286/JP.99.3.2>

Określenia *najmłodsza* (w odniesieniu do jednej z odmian współczesnej polszczyzny) użyli twórcy internetowego słownika *Vasisdas.pl Slang Neologizmy Mowa potoczna*¹ (dalej krótko *Vasisdas*), pisząc:

Pomysł stworzenia serwisu *Vasisdas*, zrodził się w listopadzie 2003 roku. Od tego też czasu nieustannie powiększane są prezentowane zasoby – w całości bazujące, na szeroko rozumianej n a j m ł o s z e j p o l s z c z y ż n i e².

Słownictwo zgromadzone na stronach *Vasisdas.pl* to zatem nie szeroko rozumiana polszczyzna potoczna (mimo wskazania właśnie tej odmiany językowej w podtytule serwisu), ale jej część – przede wszystkim slang młodzieżowy, czyli ta odmiana współczesnego języka polskiego, „którą – jak piszą założyciele serwisu – posługuje się młode pokolenie”³, chociaż trudno wskazać przedział wiekowy, do jakiego jego użytkownicy – a jednocześnie bezpośredni twórcy słownika – należą. Jasno natomiast są sformułowane cele, jakim ma on służyć:

Vasisdas powstał po to aby ułatwić ludziom zrozumienie słów wchodzących w skład języka potocznego, używanego w codziennej konwersacji [...] ma ukazywać ciągłą ewolucję lingwistyczną, pewien nieuchronny proces przenikania nowych słów i zwrotów do języka potocznego⁴.

* dyszak@ukw.edu.pl, ORCID: 0000-0002-2054-1192

1 Zob. www.vasisdas.pl (dostęp: 15 listopada 2018).

2 Tamże, zakładka *info* (interpunkcja oryginalna, podkreślenie moje – A.S.D; podobnie w dalszych cytatach). Wyrażenie *najmłodsza polszczyzna* pojawiło się w tym samym roku, w którym powstał wskazany portal, także w tytule publikacji Bartka Chacińskiego *Wypasiony słownik najmłodszej polszczyzny* (2003), powtórzone później w kolejnych jego wydawnictwach słownikowych: *Wyczesany słownik najmłodszej polszczyzny* (2005) i *Totalny słownik najmłodszej polszczyzny* (2007).

3 www.vasisdas.pl, zakładka *info* (dostęp: 15 listopada 2018).

4 Tamże. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na stwierdzenie Ewy Kołodziejek (2005: 39) o trudnej do wyznaczenia granicy między slangiem a ekspresywną leksyką potoczną. Dalej autorka ta pisze (2005: 40): „Ażeby być użytkownikiem słownictwa slangowego [...], wystarczy należeć do pokolenia młodych”.

Vasisdas jest zatem od ponad piętnastu lat jednym ze źródeł do badań „najmłodszej polszczyzny”⁵. Na wybór tego właśnie portalu (jako podstawy materiałowej przeprowadzonych i zaprezentowanych niżej analiz) wpłynęła jego formuła, która „pozostaje otwarta, tzn. ciągle odnotowywane są nowe zwroty i wyrazy”⁶, przy czym administratorom tego portalu nie chodzi tylko – jak piszą – o zgromadzenie „jak największej ilości wyrażen”⁷, przeciwnie – dokonują oni „starannej selekcji haseł, według ich popularności i przewidywanej zdatości do użycia”⁸.

Celem niniejszego artykułu jest charakterystyka zaobserwowanych w zgromadzonym na *Vasisdas* słownictwie najbardziej wyrazistych zjawisk słotwórczych – przede wszystkim wybranych formacji będących neologizmami, w tym (1) derywatów mających homonimiczne odpowiedniki w polszczyźnie ogólnej i wśród profesjonalizmów, (2) wyrazów, które można uznać za wynik adaptacji wyrazów obcych i za hybrydy (ze zwróceniem uwagi na ich postać fonetyczną i graficzną), oraz (3) wyrazów powstałych na skutek apelatywizacji. Zostaną też omówione takie zagadnienia, jak wielomotywywność i główne typy słotwórcze reprezentowane przez analizowane neologizmy, ze szczególnym uwzględnieniem tak zwanych odczasownikowych formacji orzeczeniowych (zgodnie z koncepcją logiczno-syntaktycznej ich interpretacji, zaproponowaną przez Witolda Doroszewskiego (1963: 307–309)).

Przeważającą część neologizmów słotwórczych w badanym materiale to formacje powstałe od wyrazów rodzimych lub genetycznie obcych, ale zasymilowanych na gruncie polszczyzny⁹. Niektóre z nich współtworzą związki wyrazowe, por. np. *gałczyć w próżnię* ‘ogłądać telewizję’ (*gałczyć* ← *gały/gałki* ‘oczy’), *mieć brańsk* ‘mieć powodzenie; wzbudzać pozytywne odczucia wśród osobników płci przeciwnej’ (*brańsk* ← *branie* ‘wzięcie’). Pozostałą grupę słownictwa slangowego tworzą formacje powstałe od wyrazów obcych, czyli zapożyczenia nazywane *morfemowymi* (zob. Ożdżyński 1970: 53) lub *słotwórczymi* (zob. Zarębina 1977: 13). Są to w większości neologizmy od angielskie¹⁰, takie jak np. *frikowy* (1. ‘ekscentryczny; nietuzinkowy; dziwaczny’, 2. ‘pozytywnie osobliwy; ciekawy; charakterystyczny’, 3. ‘szalony; nieokiełznany; zwariowany’)¹¹ ← ang. *freak* ‘dziwak’¹². Poza tym na *Vasisdas* można znaleźć cztery

5 Podobne portale to np. *Słownik Polskiego Słangu* (<http://poprzednia.univ.gda.pl/slang/>), reklamujący się na stronie tytułowej jako „Największe źródło potocznej polszczyzny w Internecie!”, *Miejski. Słownik Słangu i mowy potocznej* (<https://www.miejski.pl/>) czy *SŁOWNIK SLANGU.pl* (<https://www.slangu.pl/>).

6 www.vasisdas.pl, zakładka *info* (dostęp: 15 listopada 2018).

7 Tamże.

8 Tamże.

9 Zob. Dyszak 2014, gdzie przedstawiłem szczegółowy opis (próbę odtworzenia mechanizmów derywacyjnych) wszystkich formacji słotwórczych (wykscerpowanych z *Vasisdas*) motywowanych wyrazami funkcjonującymi w polszczyźnie ogólnej.

10 Zapozyczenia z języka angielskiego, analizowane w niniejszym artykule, znacznie poszerzają listę anglicyzmów opisanych przez Alicję Witalisz (2016). Autorka ta zauważyła we współczesnej polszczyźnie tylko następujące wyrazy spośród przedstawionych niżej neologizmów: *afterek*, *afterka*, *broślować* (w wersji graficznej *browsować*), *hardkorowiec*, *hardkorówka*, *sorewicz* i *wyczilować się*.

11 Wszystkie cytowane definicje mają taką postać (wraz z interpunkcją), jaka została zapisana na *Vasisdas*.

12 Źródłem wskazywanych w artykule wyrazów obcych – jako podstaw słotwórczych analizowanych formacji – jest (w większości wypadków) portal *Vasisdas*, gdzie podaje się je w nawiasach (z wyjaśnieniem znaczenia) bezpośrednio pod odpowiednimi hasłami. Zatem są to podstawy sugerowane albo przez internautów wprowadzających te hasła, albo przez administratorów portalu, dokonujących ich selekcji (zob. wyżej).

germanizmy: *bajera*, *bajerka*¹³ (1. ‘przedstawianie osób, czynów, sytuacji w pozytywnym świetle’, 2. ‘próba zaimponowania sobą, swoimi dokonaniem’, 3. ‘szpanowanie; pozerstwo’, 4. ‘podryw’) ← niem. *beiern*¹⁴, *szpilić* (‘grać’) ← niem. *spielen*¹⁵ i *sztela* (‘stacja benzynowa’) ← niem. *tankstelle*¹⁶ oraz trzy formacje odfrancuskie: *lans*, *lanserka*¹⁷ (‘promowanie siebie; tworzenie pozytywnego wizerunku własnej osoby poprzez odpowiednie zachowanie; prezentacja własnych możliwości, umiejętności, dokonań’) ← franc. *lancer*¹⁸ i *melanżować* (1. ‘imprezować; oddawać się zabawie’, 2. ‘uczestniczyć w wydarzeniach kulturalno-rozrywkowych’) ← franc. *mélange*¹⁹.

Do neologizmów słowotwórczych o r o d z i m y c h p o d s t a w a c h zaliczyć trzeba także te wyrazy slangowe obecne w analizowanym słowniku, które są homograficzne i homofoniczne z odpowiednimi wyrazami polszczyzny standardowej, ale trudno je uznać (w prosty sposób) za neosemantyzmy (zob. wyżej), gdyż są tylko przypadkowymi homonimami wyrazów standardowych lub potocznych, powstałymi w wyniku odpowiednich procesów formotwórczych. Wymienić tu można i rzeczowniki, takie jak *fartuch* 1. ‘farciarz; szczęściarz’, 2. ‘szczęście; pomyślność’²⁰, *kaczor* ‘kac; stan będący następstwem spożycia dużej ilości napojów alkoholowych’²¹, *mamut* ‘mama’²², *podstolina* ‘butelka alkoholu wniesiona do lokalu gastronomicznego bez wiedzy obsługi, najczęściej rozlewana pod stołem, ze względu na możliwość dekonspiracji’²³, *półka* ‘pół grama marihuany (ewentualnie innego specyfiku)’²⁴, *zajeżdźnia* ‘harówka; ciężka praca, powodująca niebываłe zmęczenie’²⁵, i czasowniki, takie jak *obciążyć się* ‘zajść w ciężkę’²⁶ oraz *zachmurzyć się* 1. ‘zapalić papierosa’, 2. ‘zapalić skręta’²⁷. Odtworzenie zastosowanych w tych przykładach reguł słowotwórczych (choć najprawdopodobniej nieuświadomianych sobie przez ich twórców) nie sprawia większych trudności, por. np. *fartuch* ← *fart* + *-uch*²⁸, *mamut* ← *mam-a* + *-ut*²⁹ czy *obciążyć się* ← *cięż-a* + *ob-* i *-yć* oraz postfiks *się* (lub uniwerbiczacja zwrotu *zajść w ciężkę*). Są wszakże i takie neologizmy odnotowane na *Vasisdas*, do których powstania musiały doprowadzić (jeśli przyjąć taką drogę ich zaistnienia w slangu) bardzo skomplikowane

13 Podane w nawiasie obok hasła *bajera*. Na *Vasisdas* brak wskazania ich niemieckiej podstawy.

14 Tym wyrazem, kwalifikowanym jako dialektyzm, motywuje się potoczny czasownik *bajerować* w USJP, podając jego znaczenie ‘wprowadzić kogoś w błąd, zmylić kogoś’.

15 Bez kontekstu, trudno ustalić o jakie znaczenie podstawowego czasownika niemieckiego chodzi, zob. *spielen* w PSNP.

16 Zob. *tankstelle* w PSNP: ‘stacja benzynowa’.

17 Podane w nawiasie obok hasła *lans*. Na *Vasisdas* brak wskazania ich francuskiej podstawy.

18 W znaczeniu przenośnym ‘propagować’, zob. *lanser* 5. w PSFP.

19 W języku francuskim ważne są tu dwa znaczenia: 1. ‘mieszanie’, 2. ‘mieszanina’, zob. *mélange* w PSFP.

20 Por. ogólnopol. *fartuch* – nazwa okrycia ochronnego.

21 Por. ogólnopol. *kaczor* – nazwa samca kaczki.

22 Por. ogólnopol. *mamut* – nazwa zwierzęcia żyjącego w okresie lodowcowym.

23 Por. ogólnopol. *podstolina* – historyczna nazwa żony nadwornego urzędnika usługującego przy stole.

24 Por. ogólnopol. *półka* – nazwa poziomej deski lub płyty w szafie lub na ścianie.

25 Por. ogólnopol. *zajeżdźnia* – nazwa miejsca postoju pojazdów komunikacji miejskiej.

26 Por. ogólnopol. *obciążyć się*, co oznacza ‘obciążyć samego siebie czymś ciężkim’.

27 Por. ogólnopol. *zachmurzyć się*, co oznacza ‘pokryć się chmurami’.

28 Warto zwrócić uwagę na analogiczną w swojej budowie niestandardową formację *farciarz* z sufiksem *-arz* (i obocznością *t:cif[ć]*), użytą w definicji znaczenia slangowego *fartucha*.

29 W polszczyźnie ogólnej z formantem *-ut* funkcjonuje tylko wyraz *mańkut*.

i nietypowe procesy słowotwórcze, jak na przykład w wypadku rzeczowników *feta* ‘amfetamina’³⁰ ← *amfetamin-a* (z ucięciami w temacie tej podstawy: części nagłosowej *am-* i części wygłosowej *-min-*), *halo* ‘halucynacje; omamy’³¹ ← *halucynacj-a* + *-o* (z ucięciem wygłosowej części tematu podstawy *-ucynacj-*). Tę samą podstawę mogą mieć różne formalnie rzeczowniki slangowe, będące homonimami rzeczowników ogólnopolskich, takie jak np. *narciarz*³², *narkoza*³³, *narta*³⁴, *nerka*³⁵, których znaczenia definiowane są na *Vasisdas* identycznie: ‘na razie»; «do zobaczenia»³⁶. Można albo motywować każdy z nich standardowym wyrażeniem *na razie*, albo uznać, że powstały one na gruncie slangu od któregoś z synonimów slangowych, niemających homonimicznych odpowiedników w polszczyźnie ogólnej i definiowanych na *Vasisdas* jako „słowa stosowane na pożegnanie”: *nara/narson*³⁷/*naraska*, *narka* i *narx*.

Niektóre z wyekscerpowanych na potrzeby niniejszego artykułu neologizmów są homonimiczne z wyrazami będącymi (zgodnie z kwalifikacją w USJP) profesjonalizmami, np. *cofka*³⁸ 1. ‘ucieczka; odwrót’, 2. ‘uchylanie się od czegoś’, 3. ‘wyrażenie dezaprobaty i niezadowolenia’, 4. ‘powrót’, 5. ‘odruch wymiotny’³⁹, *gibon*⁴⁰ ‘skręt’⁴¹, *koks*⁴²/*koksiarz*⁴³ ‘osiłek; częsty bywalec siłowni, nierzadko zażywający środki pobudzające rozrost masy mięśniowej’⁴⁴, *pustak*⁴⁵ ‘osoba nie grzesząca inteligencją, dodatkowo pograżająca się bezpodstawną autopromocją; człowiek, u którego poziom umysłowości wykazuje wyraźne tendencje spadkowe, podczas gdy samoocena i wywyższanie «własnego ja» nachalnie zwyżkują’⁴⁶, *ściemniacz*⁴⁷ ‘kłamca; krętacz; oszust’⁴⁸, *wcisk*⁴⁹ ‘nieprawda; kłamstwo; nonsens’⁵⁰,

30 Por. ogólnopol. *feta* – nazwa sutego przyjęcia i słonego białego sera pochodzącego z Bałkanów.

31 Por. ogólnopol. wykrzyknik *halo*.

32 Por. ogólnopol. *narciarz* – nazwa osoby jeżdżącej na nartach.

33 Por. ogólnopol. *narkoza* – nazwa sposobu sztucznego uśpienia chorego.

34 Por. ogólnopol. *narta* – nazwa jednej z dwóch listew służących do poruszania się po śniegu.

35 Por. ogólnopol. *nerka* – nazwa jednego z dwu narządów służących do wytwarzania moczu.

36 Rzeczownik *narciarz* i *nerka* mają na *Vasisdas* jeszcze drugie znaczenia: *narciarz* ‘osoba zażywająca amfetaminę’, *nerka* ‘saszetka na pasku, najczęściej przypinana w okolicach pasa’.

37 Wyraz podany w nawiasie obok hasła *nara*. Znaczenia obu rzeczowników zdefiniowano także jako ‘nie»; słowo oznaczające niezadowolenie, dezaprobatę’.

38 Por. *cofka* w USJP: *geogr.* ‘podniesienie się zwierciadła wody na pewnym obszarze cieku wodnego’.

39 W 1. i w 5. znaczeniu rzeczownik *cofka* może być motywowany slangowym czasownikiem *cofkować* 1. ‘wymiotować; oddawać pokarm’, 2. ‘wracać’.

40 Por. *gibon* w USJP: *zool.* ‘małpa człekokształtna’.

41 W tym samym znaczeniu odnotowano na *Vasisdas* pokrewne rzeczowniki *gibson* (w nawiasie obok hasła *gibon*) i *gibsztyl*.

42 Por. *koks* w USJP: 1. *chem. techn.* ‘produkt odgazowania węgla kamiennego [...]’, 2. *środ. sport.* ‘środki dopingujące’.

43 Por. *koksiarz* w USJP: *zaw. techn.* ‘robotnik pracujący przy piecach koksowniczych’.

44 W tym samym znaczeniu odnotowano na *Vasisdas* (w nawiasie obok hasła *koks*) także rzeczownik *kox*.

45 Por. *pustak* w USJP: 1. *bud.* ‘blok używany do budowy ścian i stropów’.

46 W slangu odżyło znaczenie uznane w polszczyźnie ogólnej za przestarzałe, zob. *pustak* w USJP: 2. *przestarz.* ‘człowiek lekkomyślny, beztroski, pusty’.

47 Por. *ściemniacz* w USJP: *techn.* ‘urządzenie umożliwiające regulowanie natężenia światła lampy’.

48 Rzeczownik *ściemniacz* można motywować na gruncie slangu czasownikiem *ściemniać* ‘kłamać; oszukiwać; ukrywać prawdę’.

49 Por. *wcisk* w USJP: *techn.* ‘wciskanie, wciśnięcie’.

50 Rzeczownik *wcisk* można motywować na gruncie slangu czasownikiem *wcisnąć* ‘kłamać, oszukiwać, powielać nieprawdę’.

*zalew*⁵¹ 1. ‘kłamstwo; oszustwo; nieprawda’, 2. ‘zatajanie prawdy’⁵², *zlewka*⁵³ 1. ‘ignorancja; bagatelizowanie; lekceważenie’, 2. ‘wyszydanie, wyśmiewanie kogoś lub czegoś’⁵⁴. Co ciekawe, wśród wyekscerpowanych formacji tego typu znalazł się wyraz *cieplak* ‘gej; homoseksualista’ (także homonim profesjonalizmu o charakterze środowiskowym⁵⁵), który w tym samym znaczeniu należy do polszczyzny regionalnej⁵⁶, trudno jednak stwierdzić, czy został on zaczerpnięty właśnie z tej odmiany języka polskiego, czy też na przykład został utworzony od potocznego rzeczownika *ciepły* w znaczeniu ‘homoseksualny’⁵⁷ lub na gruncie slangu młodzieżowego od zwrotu *być ciepłym* (por. definicję jego znaczenia na *Vasisdas*: ‘mieć skłonności homoseksualne, okazywać niezdrowe zainteresowanie osobnikami swojej płci’).

Przechodząc do zapożyczeń słowotwórczych na *Vasisdas*, trzeba zwrócić uwagę na kwestię odróżniania zjawisk *stricte* słowotwórczych od zjawisk adaptacyjnych w procesie zapożyczania elementów językowych (tu: leksykalnych) z języków obcych. „Adaptacja morfologiczna – jak pisze Alicja Nagórko (2007: 204) – prowadzi do powstawania struktur hybrydalnych, tj. łączących elementy obce z rodzimymi”, których cytowana autorka nie uznaje za derywaty (mimo że – jej zdaniem – adaptacja jest częścią szeroko rozumianego słowotwórstwa), bowiem rodzime sufiksy⁵⁸ – dołączane do obcej podstawy – pełnią funkcję czysto strukturalną. Takie stanowisko jest słuszne w wypadku, gdy wyrażenie obce (bazowe) i zapożyczenie (wynik adaptacji) należą do tej samej klasy części mowy i nie dochodzi do zmiany znaczenia (np. czasownik obcy → czasownik na gruncie polskim). Bliższe adaptacji niż derywacji są na pewno formacje nieafiksalne (np. *jumpa*⁵⁹ 1. ‘impieza taneczna’, 2. ‘kiepska, mało atrakcyjna impreza’ ← ang. *jump*), a przede wszystkim zapożyczenia będące wynikiem substytucji morfologicznej (takie jak *skile* ‘umiejętności; kwalifikacje; przygotowanie’, gdzie ang. *-s* ze *skills* zostało zastąpione pol. *-e*).

W analizowanym materiale jest jednak wiele zapożyczeń, które niewątpliwie stanowią hybrydy, ale zarazem spełniają warunek stawiany przez A. Nagórko formacjom

51 Por. *zalew* w USJP: 3. *geogr.* a) ‘teren zalany przez wodę; sztuczne jezioro’, b) ‘zatoka o wydłużonym kształcie oddzielona od morza mierzeją’, 4. *roln.* ‘zabieg nawadniania i użyźniania gleby namulami niesionymi przez wodę’.

52 Rzeczownik *zalew* można motywować na gruncie slangu czasownikiem *zalewać* 1. ‘kłamać; oszukiwać; ukrywać prawdę’, 2. ‘wprowadzać w błąd; dezinformować’, 3. ‘lekceważyć; ignorować; bagatelizować’.

53 Por. *zlewka* w USJP: *chem. techn.* ‘naczynie używane w laboratoriach chemicznych, mające kształt szklanki z dziobkiem, zaokrąglonej u dołu’.

54 Funkcję podstawy słowotwórczej w tym wypadku może pełnić odnotowany na *Vasisdas* zwrot *zlewać z kogoś (z czegoś)* ‘wyszydzać, wyśmiewać kogoś (coś)’.

55 Zgodnie z definicją jego znaczenia w USJP to nazwa „ogrzewanego pomieszczenia stawianego na placach budowy”. Podobnie w WSJP PAN.

56 Jest on składnikiem gwary miejskiej Bydgoszczy (zob. Dyszak 2015). Jako formacja słowotwórcza może być wynikiem uniwerbizacji wyrażenia *ciepły brat*, będącego kalką niemieckiego *warmer Bruder* (gwarę miejską Bydgoszczy cechują właśnie liczne germanizmy).

57 Por. *ciepły* 7. w WSJP PAN.

58 A. Nagórko nie traktuje cząstek typu *-k(a)* w *bagietka* czy *-n(y)* w *agrarny* jako sufiksów (słowotwórczych), ale też nie pisze, czym są (jak je traktować) na gruncie polskim.

59 Rzeczownik ten ma też oboczną formę *jumpra*, gdzie pojawia się (oprócz polskiej końcówki *-a*) kończące temat *-r*, które można uznać za element afiksalny.

słowotwórczym: ich znaczenia są motywowane znaczeniami wyrazów obcych, a zastosowany formant (np. przyrostek) pełni funkcję strukturalno-semantyczną o charakterze transpozycji, jak *-ować* w *fejsować* ‘upiększać; uatrakcyjniać’⁶⁰ ← ang. *face* ‘twarz’, lub mutacji, jak *-owiec* w *fristajlowiec* ‘improvizator; osoba działająca żywiołowo i samorzutnie’ ← ang. *freestyle* ‘styl wolny’. Hybrydalną budowę mają też złożenia, takie jak *gastrofaza* ‘głód’ (*gastro-* + *faza*)⁶¹, *lachomat* ‘wyzywająca, niezbyt rozgarnięta dziewczyna, która źle się prowadzi i nie ma oporów przed prowokującym zachowaniem oraz moralnie dwuznacznym trybem życia’ (*lach-* z *lachon* + *-mat* jak w *bankomat* czy *parkomat*⁶², zbudowanych na wzór rzeczownika *automat*), *lachonarium* 1. ‘miejsce rokujące duże nadzieje na poderwanie ładnej dziewczyny’, 2. ‘dyskoteka; klub’ (*lachon* + *-arium*, jak np. w *oceanarium* czy *fokarium*, zbudowanych na wzór rzeczownika *akwarium*).

O typowej adaptacji (najbardziej oddalonej od derywacji) wyrazu obcego do polskiego systemu morfologicznego (słowotwórczego) można mówić – moim zdaniem – wtedy, kiedy obcy element struktury wyrazu zostaje zastąpiony elementem rodzimym, jak w wypadku przytoczonego wyżej czasownika *szpilić* (niem. *-en* zostało zastąpione pol. *-ić*), ale sposób zapożyczenia przez odejmowanie elementu bazy i dodawanie nowego elementu można uznać za derywację. Rzeczownik *parents* (‘rodzice’) jest przykładem adaptacji wyrazu obcego do polskiego systemu fleksyjnego. Co warte uwagi, jego angielska podstawa *parents* jest formą liczby mnogiej, której wykładnikiem jest angielska końcówka *-s* (por. *parent* – *parent-s*). Do tej formy dołożono polską końcówkę mianownika liczby mnogiej *-i*⁶³ (por. też wyżej *skills* → *skile*). Zapożyczenie *longiem* ‘bezustannie; nieprzerwanie; bez przerwy; bez chwili wytchnienia’ (← ang. *long* ‘długi’) uzyskało na polskim gruncie końcówkę rzeczownika (‘*-em*), ale rozpatrując je funkcjonalnie, należy uznać, że jest to przysłówek. Rzeczowniki *props/propisy* (‘pochwała; docenienie’) to wynik uniwerbizacji ang. *proper respect* (‘szacunek’). Wyraz *proper* uległ skróceniu (dezintegracji) do *prop*, do którego została dołączona cząstka *-s/-sy* (jako formant), niosąca znaczenie wyrazu *respekt* (analogicznie do funkcji formantów w rodzimych uniwerbizmach, jak *-ka* w *żagłówka* czy *-ec* w *parowiec*). Innym przykładem uniwerbizacji obcej podstawy słowotwórczej jest czasownik *wyczilać się* (‘ochłonać; odprężyć się; odsapnąć’) z przedrostkiem *wy-* i przyrostkiem *-ować* + postfiks *się* od ang. (*to*) *chill out* (‘ochłonać’)⁶⁴. Niewątpliwie wszystkie rozpatrywane jednostki leksykalne – będące czy to wynikiem adaptacji (hybrydy), czy też derywacji (właściwe formacje słowotwórcze) – są neologizmami o obcej

60 Pierwsze ze znaczeń obok kilku innych: 2. ‘układać; porządkować’, 3. ‘uwypuklać; uwidaczniać’, 4. ‘publikować treści na Facebooku’, 5. ‘przebywać na Facebooku’.

61 Z okrojonym członem *gastro-* (bez końcowego *o*) odnotowano na *Vasisdas* także dwie formacje sufiksalne: *gastrunek* ‘jedzenie; posiłek’, *gastrol* ‘głód’.

62 W USJP nie odnotowano żadnego wyrazu z zakończeniem *-mat* w odniesieniu do osoby.

63 Z podobnym zjawiskiem mamy do czynienia w standardowym rzeczowniku *Eskimosi*, ale tutaj forma mianownika liczby pojedynczej *Eskimos* jest genetycznie (na gruncie obcym) formą liczby mnogiej (por. *Eskimo* – *Eskimo-s*).

64 Przedrostek *wy-* zastąpił ang. *out* (uniwerbizacja) i przejął jego znaczenie. Trudno odczytać sugestią A. Witalisz (2016: 44), która zapisała ten czasownik z owym angielskim *out* (w nawiasie), por. *wyczil(out)ować się*. Autorka ta poza tym przytacza też inną jego postać słowotwórczą: *sczilać się* – tu w pozycji przedrostka *wy-* pojawił się przedrostek *s-*.

proweniencji, co pozwala je analizować w jednej grupie jak(o) wyrazy fundowane (mające bazę formalną i semantyczną).

Charakterystyczną cechą neologizmów słowotwórczych o obcej podstawie jest ich p o s t a ć g r a f i c z n o - f o n e t y c z n a, gdyż niemalże we wszystkich wypadkach jest ona wynikiem przejęcia nie formy graficznej wyrazu obcego, ale jego wymowy (choć spolszczonej, a niekiedy zniekształconej lub nieco przekształconej), która zapisywana jest zgodnie z fonetyczną zasadą polskiej ortografii: „jak słyszę, tak piszę”, por. *browsować*⁶⁵ (‘szukać; wyszukiwać; przeglądać internet w poszukiwaniu konkretnych informacji’), w związku z czym w analizie zebranych neologizmów nie są brane pod uwagę – jako dodatkowy wykładnik relacji słowotwórczej – różnice, jakie zachodzą między formacją a podstawą na płaszczyźnie graficznej. Są jednak i sytuacje odwrotne: w niektórych formacjach zachowany został obcy zapis tematu słowotwórczego, który wymawiany jest po polsku, por. *jobek* ‘pracownik’ ← ang. *job*, *lama* ‘żółtodziób; nowicjusz; debiutant; osoba początkująca w danej dziedzinie’ ← ang. *lame*, *lameriada* ‘żenująca sytuacja; żalosne, kompromitujące wydarzenie’ lub ‘amatorszczyzna; prowizorka’ ← ang. *lame*, *stargetować* ‘skierować; ustawić; wymierzyć’ ← ang. *target* (litery tworzące angielski zapis każdego z podanych podstawowych wyrazów angielskich wymawiane są jako polskie głoski: [jɔb], [lam(e)], [target]). Z kolei podstawą wyrazu *destrojka* (1. ‘rozgardiasz; nieporządek; bałagan’, 2. ‘chaos’, 3. ‘bójka; awantura’) jest częściowo polska wymowa angielskiej pisowni czasownika (*to*) *destroy*, por. [destro-], a częściowo angielska wymowa końcowego -y, por. [i], zapisana po polsku za pomocą litery -j. Rzeczownik *frędzior*, graficzny wariant zapożyczenia *frendzior* (‘przyjaciel; kumpel; kompan’) ← ang. *friend*, jest wynikiem zmiany zapisu dyftongu [en]: -en- → -ę-⁶⁶, por. też *dens-ić/dęś-ić* (‘tańczyć’) ← pol. wymowa ang. (*to*) *dance* [dens] z alternacją s : si[ś]. W wypadku rzeczownika *rulez* (‘słowo określające osobę, rzecz lub zdarzenie, które «rządzi» – jest najlepsze w danym momencie, w danej dziedzinie’) można uznać, że do ang. *rul-*, wymówionego po polsku [rul], został dodany nietypowy sufix -ez. Możliwa wydaje się też interpretacja taka, że cały angielski wyraz *rule* wymawiany jest po polsku, a funkcję formantu (sufiksu) pełni samo -z.

Niekiedy struktura postaci graficzno-fonetycznej analizowanych formacji jest bardziej skomplikowana, por. *emil* ‘e-mail’ ← ang. *e-mail*, *jołek* ‘żart; kawał; dowcip’ ← ang. *joke*. Rzeczownik *emil* jest najprawdopodobniej wynikiem asocjacji brzmieniowej. Wymowa ang. *e-mail* [imeil] przypomina wymowę imienia *Emil* [em’il]⁶⁷. Wyraz *jołek* jest wymawiany i zapisywany częściowo zgodnie z angielską pisownią (*jo-*), a częściowo z angielską wymową [dżouk], stąd pol. -ł- ← [ɫ]. Niejasny jest tutaj wszakże status -k-: albo uzna się, że jest to część polskiego afiksu -ek dodanego do polsko-angielskiej wymowy [jɔuɫk] po ucięciu końcowego -k (*jołk* – k + -ek), albo jest to końcowe -k w wymowie [jɔuɫk] i alternacja [#] : [e] ([jɔuɫ#k] : [jɔuɫek]).

65 A. Witalisz (2016: 38, 56, 120) podaje wszakże wersję graficzną tego czasownika, która zachowuje zgodność graficzną z angielską podstawą (*to*) *browse* – *browsować*.

66 Z punktu widzenia prawideł wymowy polskiej wariant ten jest niepoprawny. Jak wiadomo, przed spółgłoską zwartą, w tym wypadku [dź], nie powinno wymawiać się samogłosek nosowych.

67 Nie odgrywa w tym wypadku roli przestawka *i-m-e* → *e-m-i*.

Osobną grupę stanowią też formacje o obcej proveniencji, w których wypadku można przyjąć ich wielomotywność. Są to formacje motywowane bezpośrednio wyrazem obcym lub powstałym na gruncie slangu zapożyczeniem słowotwórczym, por. *densiara* ← bezpośrednio od ang. (*to*) *dance* ('tańczyć') albo wtórnie od *densiarz* ('pogardliwe określenie prostolinijnej, niewyrafinowanej intelektualnie osoby bezkrytycznie oddanej zabawie w nocnych klubach i dyskotekach')⁶⁸; *krejzolka* ← bezpośrednio od ang. *crazy* ('szalony') albo wtórnie od *krezol* (1. 'szaleniectwo; wariactwo; opętanie', 2. 'osoba postrzegana jako nie do końca normalna', 3. 'pozytywne określenie kogoś niesztampowego, oryginalnego, mającego pomysł na siebie')⁶⁹; *hardkorówka* ('hardkorowiec w żeńskim wydaniu') ← *hardkor* (od ang. *hardcore* 'mocny punk rock')⁷⁰ albo wtórnie od *hardkorowiec* ('człowiek wyjątkowy, lubiący nowe doznania, nietypowe sytuacje, postrzegający świat przez pryzmat odrębności, inności, uzależniony od mocnej dawki adrenaliny')⁷¹. W związku z tym, w zależności od podstawy słowotwórczej, w tej samej formacji będzie można wskazać albo dwa formanty różnego typu, por. *densi-ara* ← *dance* [dens] (formant sufiksalny *-ara* + alternacja s[s] : si[ś]) lub *densiar-a* ← *densiarz-ø* (formant paradygmataczny: zmiana *-a* na *-ø*), albo dwa różne formanty tego samego typu, por. *krejz-olka* ← *crazy* [krejz'i] (ucięcie *-y[i]* w podstawie słowotwórczej + formant sufiksalny *-olka*) lub *krejzol-ka* ← *krejzol-ø* (formant sufiksalny *-ka*), *hardkor-ówka* ← *hard core* [hartkor] (formant sufiksalny *-ówka*) lub *hardkorów-ka* ← *hardkorowiec* (ucięcie *-ec* w podstawie słowotwórczej + formant sufiksalny *-ka* + alternacja wi[v'i] : w[f]).

Możliwością dwójakiej interpretacji budowy słowotwórczej charakteryzują się także formacje będące wyraźnymi skröceniami wyrazów znanych z polszczyzny ogólnej: *koma* ('telefon komórkowy') ← (*telefon*) *komórkowy* lub *komórka*⁷²; *nastka* ('nastolatka') ← *nastolatka* lub *naście*; *opo* ('opowiadanie/opowieść' lub 'wydumane i mało wiarygodne wytłumaczenie/usprawiedliwienie') ← *opowiadać* lub *opowiadanie/opowieść*; *orient* ('skupienie; koncentracja', 'wyczekiwanie na nieprzewidziany obrót wydarzeń; szeroko pojęta uwaga', 'ostrzeżenie;

68 Na *Vasidas* wskazuje się na rzeczownikową podstawę tego slangowego rzeczownika: ang. *dance* 'taniec'. Uznając go za nazwę wykonawcy czynności, właściwe byłoby wyprowadzenie go od angielskiego czasownika (*to*) *dance* 'tańczyć'. Zob. także rzeczowniki *jumpa/jumpra* (1. 'impreza taneczna', 2. 'kiepska, mało atrakcyjna impreza') motywowane angielskim rzeczownikiem *jump* 'podskok' (zamiast czasownikiem (*to*) *jump* 'pod)skoczyć – skakać/podskakiwać') oraz czasowniki *baunsować/bańsować* (1. 'poddawać się rytmowi; bawić się, wykonując elektryzujące ruchy ciała; kipieć energią', 2. 'obnosić się z zamożnością; ulegać komercji i jej prawom') oraz *brifować* (1. 'streszczać; kondensować', 2. 'zwięźle instruować'), które na *Vasidas* motywuje się angielskimi rzeczownikami (w kolejności: *bounce* 1. 'podskok', 2. 'chełpliwość' i *brief* 'streszczenie'), także będącymi – w postaci graficznej zgodnej z ich angielską wymową – składnikami „najmłodszej polszczyzny”, zob. *bauns/bańs* (1. 'charakterystyczne ruchy ciała, spotykane przy zabawie w rytmach hip hopu', 2. 'afiszowanie się bogactwem', 3. 'taniec') i *brif* ('wprowadzenie; opis; charakterystyka').

69 Rzeczowniki *krejzolka* i *densiara* nie mają własnych (odrębnych) haseł na *Vasidas*, zapisane zostały w nawiasie przy odpowiednich rzeczownikach rodzaju męskiego (*densiarz* i *krezol*), dla których podano cytowane definicje.

70 A. Witalisz (2016: 35) raz motywuje rzeczownik *hardkorówka* bezpośrednio angielskim *hardcore*, innym razem (2016: 59) polskim *hardkor*.

71 Na *Vasidas* oba wyrazy są motywowane tylko angielskim przymiotnikiem *hard* 'mocny', którym motywuje się też inne pokrewne składniki leksyki slangowej, takie jak *hardkor*, *hardkorowo*, *hardkorowy*, *hardkorzyć/hardkorować*. Można też uznać, że jest podstawą wyrazów *hardkorówka*, *hardkorowiec*, *hardkorowy*, *hardkorzyć/hardkorować*.

72 Potoczna nazwa telefonu komórkowego, por. *komórka* 3. w WSPJ PAN, którą można uznać za wynik uniwersyfikacji zestawienia *telefon komórkowy*.

przestroga; przywołanie do porządku') ← *orientować się* lub *orientacja*; *żon* ('mąż') ← *żenić się* lub *żona* albo *żonaty*. Rzeczownik *profeska*⁷³ ('profesjonalizm; zawodowstwo; fachowość') może być motywowany albo przymiotnikiem *profesjonalny* czy przysłówkiem *profesjonalnie*, albo rzeczownikiem *profesja*. Złożenie *spuściportek*⁷⁴ to albo formacja interfiksalno-paradigmatyczna, por. *spuść-i-portek-ø* ← *spuść-ić portk-i* (alternacje *k*[k'] : *k*, # : *e*), albo – interfiksalno-sufiksalna, por. *spuść-i-port-ek* ← *spuść-ić portk-i* (ucięcie *-ki* w rzeczowniku *portki*)⁷⁵.

Wśród wyekscerpowanych z *Vasisdas* neologizmów słowotwórczych znalazły się także wyrazy, które można uznać za formacje motywowane nazwami własnymi, takie jak *andek* ('system operacyjny Android, stosowany najczęściej w urządzeniach przenośnych typu smartfon, tablet, netbook itd.') od *Android*; *barbiszon* ('próżna, wyzywająca dziewczyna, przesadnie troszcząca się o swój wygląd i aparycję, chętnie gustująca w kolorze różowym') od *Barbie*; *bawara* ('samochód marki BMW') od *Bawaria*; *bieda/biedzia*⁷⁶/*biedra* ('supermarket Biedronka') od *Biedronka*; *gibson* (por. wyżej *gibon*) ← (*Mel*) *Gibson*; *rozwarszawiać się* (1. 'rozpychać się; przepychać się; tłoczyć się, 2. 'szpanować; próbować zaimponować za wszelką cenę') od *Warszawa*. Obok nich występują rzeczowniki, które albo są wynikiem apelatywizacji nazw własnych, albo odpowiednich procesów słowotwórczych (wywołanych asocjacjami brzmieniowymi), por. *adasie* ('adidas; obuwie sportowe') ← *Adaś* (lub od *adidas*), *bronek* ('piwo') ← *Bronek* (lub od *browar*), *bronks/bronx* ('piwo') ← *Bronx* (lub od *browar*), *czesław* ('«cześć»') ← *Czesław* (lub od *cześć*), *heniek* ('piwo Heineken') ← *Heniek* (lub od *Heineken* z przestawką *in : ni*)⁷⁷, *Zdzisław* ('zdziwienie; szok; zdumienie')⁷⁸ ← *Zdzisław* (lub od *zdziwić się*). Być może do tej grupy trzeba by zaliczyć także rzeczownik *lessi*, jednakże trudno stwierdzić, czy twórcy i użytkownicy „najmłodszej polszczyzny” znają powiesciowego psa o imieniu *Lassie* (wym. [le:s'i])⁷⁹.

Jak pokazuje powyższy opis, twórcy słownictwa „najmłodszej polszczyzny” stosują różne typy *der y w a c j i*. Najwięcej jest formacji afiksalnych (a zatem najbardziej typowych dla słowotwórstwa), w tym najliczniej w ich budowie pojawiają się formanty sufiksalne⁸⁰. Najbardziej produktywne wśród nich okazały się sufiksy *-ować* (tworzący czasowniki, takie jak np. *melanż-ować*, zob. wyżej) i *-owy* (tworzący przymiotniki, takie jak np. *hardokor-owy*⁸¹). Jako izolowany wśród czasowników pojawił się sufiks *-ić* (zob. wyżej *dens-ić/dęś-ić*), z kolei w wypadku formacji rzeczownikowych jednokrotnie w funkcji formantu wystąpił sufiks *-sa*, por. *czik-sa* ('młoda, atrakcyjna dziewczyna, świadoma swojego wdzięku') ← pol. wymowa ang. *chick*

73 Pod tym hasłem na *Vasisdas* podaje się (w nawiasie) także wyrażenie *pełna profeska*.

74 Definicję jego znaczenia stanowi na *Vasisdas* synonimiczny rzeczownik *skejt*, nieodnotowany tam jako hasło.

75 Sufiks *-ek* wskazywałby tu wyraźnie na osobę, por. w polszczyźnie ogólnej np. *świadek*, *wyskrobek*.

76 Wyraz podany w nawiasie pod hasłem *bieda*.

77 Zgodnie z taką interpretacją byłby to neologizm motywowany obcą nazwą własną.

78 Synonim slangowego rzeczownika *zdziwko*.

79 Powieść Erica Knighta *Lassie, wróć!* (ang. *Lassie Come-Home*) ukazała się w roku 1940 i należy do klasyki literatury dziecięco-młodzieżowej.

80 W jednym z artykułów mojego autorstwa dotyczącym zapożyczeń słowotwórczych wyekscerpowanych z *Vasisdas* przedstawiłem ich szczegółową klasyfikację ze względu na typ formacji zależny od rodzaju formantu (zob. Dyszak 2013b: 107–112).

81 Zob. wyżej przypis 71.

‘laska’ [čik]⁸². Za nietypowy sufix należy uznać częstkę *-riada*, por. *lameriada* (1. ‘żenująca sytuacja; żalodne, kompromitujące wydarzenie’, 2. ‘amatorszczyzna; prowizorka’ od ang. *lame* ‘kiepski’)⁸³. Zauważyć można też nieliczne przykłady wielofunkcyjności formantów sufiksalnych (takich jak *-ek*, *-ka*, *-ować*), zarówno w zakresie kategorii słowotwórczych, jak i typów formacji. Formant *-ek* współtworzy nazwy zdarzeń, które można uznać za formacje transpozycyjne, por. *afterek* (1. ‘spotkanie towarzyskie kończące imprezowe wojaże i eskapady, najczęściej organizowane w prywatnym mieszkaniu’, 2. ‘impreza po imprezie’ – końcowy akcent imprezy, przeznaczony dla najbardziej wytrwałych imprezowiczów’ od ang. *after* ‘po’), *biforek* (‘przedimprezowa «rozgrzewka» w domu lub na świeżym powietrzu; wprowadzanie się w odpowiedni nastrój poprzez spożywanie alkoholu, przed wyruszeniem do klubów, pubów’⁸⁴ od ang. *before* ‘przed’), i nazwę osoby, będącą formacją mutacyjną, por. wyżej *jobek*. Formant *-ak* także współtworzy nazwy zdarzeń: transpozycyjne, por. *afterka*, *biforka* (synonimy rzeczowników *afterek*, *biforek*⁸⁵) lub czysto syntaktyczne, por. rzeczownik *destrojka* ← czasownik (*to*) *destroy* ‘niszczyć’, a także modyfikacyjną nazwę osoby, por. wyżej *krejzolka*. Formant *-ować* współtworzy czasowniki, w których pełni on albo funkcję transpozycyjną, jak w *melanżować* (zob. wyżej), albo funkcję czysto strukturalną, jak w *brośnować* (zob. wyżej).

W zasobie leksykalnym „najmłodszej polszczyzny” odnotowanym na *Vasidas* zauważyć trzeba brak odczasownikowych formacji orzeczeniowych z formantami *-nie*, *-enie*, *-cie*, które charakterystyczne są przede wszystkim dla polszczyzny oficjalnej. Potencjalne i realne formacje słowotwórcze z wymienionymi przyrostkami wyraźnie zostały zastąpione w opisywanym slangu przez neologizmy z formantem *-ka*⁸⁶, które cechuje nieoficjalność, por. *bajerka* (zob. wyżej) zamiast *bajerowanie*; *lanserka* (zob. wyżej) zamiast *lansowanie*; *nawijka* (1. ‘łatwość wysławiania się’, 2. ‘słowotok; rozbudowana i niczym nieskrępowana wypowiedź’) zamiast *nawijanie*; *obcinka* (‘przyglądanie się komuś lub czemuś; obserwacja; badanie wzrokiem’) zamiast *obcinanie*; *olewka* (‘bagatelizowanie; ignorancja; lekceważenie’) zamiast *olewanie*; *poważka* (1. ‘«poważnie»; «naprawdę»; «serio»’, 2. ‘poważanie; szacunek; respekt’, 3. ‘powaga; wzniosłość; odświętność’) zamiast *poważanie*; *przeginka* (‘nadużycie; wydarzenie spotykające się z potępieniem społecznym’) zamiast *przeginanie*; *przekomarzka* (1. ‘flirt’, 2. ‘komiczna wymiana zdań, poglądów’) zamiast *przekomarzanie się*; *przycinka* (1. ‘baczne obserwowanie kogoś lub czegoś; podpatrywanie’, 2. ‘kłamstwo; nieprawda; oszustwo’) zamiast *przycinanie*; *przytulka* (‘czuły uścisk; delikatne objęcie kogoś’) zamiast *przytulanie/przytulenie*; *spierdolka*

82 Do derywatów z tym formantem w języku ogólnym należą tylko (jak się zdaje) *beksa* (← *beczeć*) i *ptaksa* (← *ptakać*). Jak można przypuszczać, rzeczownik *cziksa* został utworzony w wyniku analogii do *siksa* (ten wyraz wszakże nie jest derywatem – to zapożyczenie z hebrajskiego i/lub jidisz (zob. *siksa* w USJP).

83 W USJP odnotowano tylko dwa wyrazy z zakończeniem *-riada* (obcego pochodzenia): *driada* i *hamadriada* (obie nazwy odnoszą się do nimf z mitologii greckiej).

84 Definicja ta została umieszczona pod hasłem *bifor*, do którego autorzy *Vasidas* odsyłają pod hasłem *biforka*.

85 Nie jest wykluczone, że podstawami wymienionych formacji są ang. wyrażenia *after party* i *before party* (por. Witalisz 2016: 40). W takim wypadku rzeczowniki *afterka*, *afterek*, *biforka*, *biforek* trzeba by uznać za wynik uniwerbizacji, gdzie formanty *-ka* i *-ek* przejęły funkcję rzeczownika *party*.

86 Rejestr, opis budowy słowotwórczej, klasyfikację ze względu na typy formantów i kategorie słowotwórcze oraz charakterystykę semantyczną formacji orzeczeniowych, a także podmiotowych, które zawiera(ł) *Vasidas*, przedstawiłem w jednym z moich wcześniejszych artykułów (zob. Dyszak 2013a).

(1. ‘ucieczka; odwrót’, 2. ‘odejście skądś; opuszczenie jakiegoś miejsca’) zamiast *spierdalenie/spierdolenie*⁸⁷; *spinka* (1. ‘konflikt; nieporozumienie; waśń’, 2. ‘szpan; pozerstwo’)⁸⁸ zamiast *spinanie się; symulka* (‘symulacja; udawanie; upozorowane działanie, mające na celu wytworzenie u danej osoby konkretnych odczuć, zachowań’) zamiast *symulowanie; ustawka* (1. ‘spotkanie’, 2. ‘upozorowana sytuacja mająca wywołać pożądany efekt’, 3. ‘umówiona walka zwolenników burd stadionowych’) zamiast *ustawianie się; załamka* (‘załamanie nerwowe; depresja; pesymizm; stan będący następstwem przykrych wydarzeń’) zamiast *załamanie się; zamotka*⁸⁹ (1. ‘komplikacja; trudność’, 2. ‘konsternacja; zakłopotanie; zmieszanie’, 3. ‘bałagan; nieporządek’, 4. ‘osoba roztargniona, roztrzępana’) zamiast *zamotanie; zaskoczka* (1. ‘zaskoczenie; zdziwienie; osłupienie’, 2. ‘niespodzianka; sensacja; rewelacja’) zamiast *zaskoczenie* (do grupy tej zaliczyć trzeba też omówione wcześniej rzeczowniki *cofka* i *zlewka*). W niektórych wypadkach powstały w ten sposób leksemy homonimiczne w relacji do polszczyzny ogólnej, takie jak np. *spinka* (por. *spinka* w USJP: ‘przedmiot, często ozdobny, przeznaczony do spinania czegoś’). Co ciekawe, jeżeli w polszczyźnie ogólnej istnieje formacja orzeczeniowa z formantem *-ka*, taka jak *odchyl-ka* (zob. w USJP: 1. *pot.* ‘odchylenie, odstępstwo od normy, zachowanie odbiegające od przyjętych kanonów’) czy *myśłów-ka*⁹⁰, to w „najmłodszej polszczyźnie” odpowiada jej albo formacja paradygmatyczna, por. *odchyl-ø* (‘niekonwencjonalne postępowanie, wyraźnie odbiegające od normy; szaleństwo; wariactwo’), albo rzeczownik z innym formantem afiksальnym, por. *myśleni-ówa* (1. ‘przemyslenia; rozważania; refleksje; rozterki’, 2. ‘niewiara; powątpiewanie’)⁹¹.

Rzeczowniki odczasownikowe, które są formacjami orzeczeniowymi, można traktować jako wynik kompresji, bowiem na drodze ich powstawania (od struktury analitycznej do formy syntetycznej)⁹² dokonuje się tylko zmiana formalna⁹³. W słowniku *Vasidas* znaleźć można też przykład innego typu formacji skompresowanej – leksem *pasimito* (‘odpowiada mi’, ‘pasuje mi’, słowo wyrażające zadowolenie, satysfakcję, aprobatę), będący wynikiem tylko fonicznego i graficznego połączenia składników zdania, por. *pasi mi to*. Na uwagę w tym

87 Bezsprzecznie oba te rzeczowniki, mimo obecności w nich formantów nadających im charakteru oficjalnego, należą do polszczyzny potocznej i są wulgaryzmami, por. *spierdalać* w *Słowniku polskich przekleństw i wulgaryzmów* (Grochowski 1995).

88 Osobno na *Vasidas* odnotowano też hasło *spina* częściowo w podobnych znaczeniach: 1. ‘spięcie; zdenerwowanie’, 2. ‘kłótnia; awantura; sprzeczka’.

89 Na *Vasidas* w nawiasie obok hasła *zamota*.

90 Synonim rzeczownika *myśłowa*, zob. w USJP: *pot. żart.*; zob. rzeczownik *myśłowa*, którego znaczenie definiowane jest następująco (ze wskazaniem także na rzeczownik *myśłówka*): *pot. żart.* ‘wysiłek umysłowy, usilne próby rozwiązania lub zrozumienia jakiegoś trudnego problemu; myślówka’ (USJP).

91 W formacji tej pojawił się submorf *-eń-*, który odróżnia ją od synonimicznej formacji *myśłowa* (por. *myśleni-ówa* – *myśl-ówa*), która – co warte zauważenia – jest także składnikiem leksyki potocznej w języku ogólnym (zob. przypis poprzedni).

92 Użyta tu nazwa *kompresja* nie występuje w takich opracowaniach, jak np. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* (Polański (red.) 1995), zwraca tam jednak uwagę hasło *Syntetyczna tendencja w języku* z definicją „Tendencja do zastępowania form analitycznych [...] formami syntetycznymi, tzn. złożonymi z rdzeni i afiksów”. Również w USJP brak definicji znaczenia rzeczownika *kompresja* jako terminu językoznawczego, ale por. tam pierwsze z wyjaśnień jego znaczenia: *książk.* ‘zmniejszanie ilości, liczby czegoś’.

93 Takie rzeczowniki są w istocie rzeczy członami konstytutywnymi nominalizacji zdań z podstawowymi dla nich czasownikami w funkcji orzeczenia syntetycznego (por. np. *Jan bajer-uje Piotra* ← *Bajer-ka Piotra przez Jana*). Charakterystyczny dla danej koniugacji/grupy koniugacyjnej przyrostek tematowy czasownika (jak *-uje* w *bajeruje*) zostaje w nich zastąpiony afiksem z końcówką przypadkową odpowiedniej deklinacji (jak *-k* + *-a* w *bajerka*).

kontekście zasługuje także rzeczownik *przydaški* (1. ‘gadżety; dodatki’, 2. ‘szpargały; drobiazgi’, 3. ‘przedmioty darzone sentymentem’). Łatwo zauważyć, że użytkownicy slangu młodzieżowego stworzyli *przydaški*, dołączając zakończenie *-ki* (wynik pluralizacji formantu *-ek* do okrojonej o końcówce *-ę* formy *przyda się*: *przydaški* – ‘to, co przyda się’ (por. zapis fonetyczny: [pšydaś-k’i] ← [pšyda ś-ę]).

Również inne neologizmy w „najmłodszej polszczyźnie” mają swoje semantyczne odpowiedniki (synonimy międzyodmianowe) w polszczyźnie ogólnej, które albo charakteryzują się odmiennymi formantami afiksalnymi, por. *bab-eta/bab-ura* (1. ‘starsza kobieta’, 2. ‘złośliwa, zręczliwa kobieta’) z *bab-sztyl* (zob. w USJP: *pot. pogard.* ‘z niechęcią o kobiecie, zwłaszcza starszej i brzydkiej lub niemilej’), *ćp-ak* (‘narkoman’) z *ćp-un* (zob. w USJP: *pot. posp.* ‘narkoman’), *kumpl-ić się* (‘kolegować się; pozostawać z kimś w przyjaznych stosunkach’) z *kumpl-ować się* (zob. w USJP: *pot.* ‘być z kimś w koleżeńskich stosunkach; przyjaźnić się’), *odważ-yn* (‘śmiałek; chojrak; odważniak’) z *odważni-ak* (zob. w USJP: *pot. iron.* ‘człowiek odważny, śmiały, często popisujący się odwagą; chojrak’), *słabi-ak* (‘wymoczek; mizerota; chudzielec’) ze *słabe-usz* (zob. w USJP: *książk. lekcew.* a) ‘człowiek słaby fizycznie lub o słabym charakterze’, *szyd-era* (‘wysztydzanie kogoś lub czegoś; przedstawianie osoby, rzeczy, zachowania lub sytuacji w karykaturalny, ośmieszający sposób’) z *szyd-erstwo* (zob. w USJP: *książk.* a) ‘drwiący stosunek do kogoś, czegoś, nacechowany dodatkowo lekceważeniem lub pogardą, b) ‘słowa lub żart będące wyrazem takiego stosunku’), *trzęsi-awka* (‘zdenerwowanie; niecierpliwość; wzburzenie; stan podniecenia wywołany niespodziewanymi zdarzeniami’) z *trzęsi-onka* (zob. w USJP: *pot. żart.* ‘trzęsienie się z zimna, ze strachu, ze zdenerwowania lub podczas jazdy po złej, wyboistej drodze’), albo reprezentują inne typy słowotwórcze, por. *pazer-a* (2. ‘postawa charakteryzująca się adoracją pieniądza i chęcią wzbogacenia się za wszelką cenę’)⁹⁴ – formacja paradygmatyczna – z *pazern-ość* (zob. w USJP: *książk. rzecz.* od *pazerny pot.* ‘chciwy, łakomy na coś; łapczywy, żarłoczny’) – formacja sufiksalna.

Scharakteryzowane formacje słowotwórcze (w tym neologizmy będące wynikiem adaptacji) udowadniają, że słowotwórstwo jest żywym sposobem pomnażania słownika współczesnej polszczyzny potocznej, a zapożyczenia właściwe wbrew obiegu opinii wcale w niej nie dominują. Przedstawiony wyżej opis budowy słowotwórczej (próba odtworzenia mechanizmów derywacyjnych) trzeba wszakże przyjąć w wielu wypadkach jako hipotetyczny, gdyż to, jak doszło do powstania poszczególnych jednostek, wiedzą tylko użytkownicy języka, choć tworząc je, zazwyczaj nie są świadomi zastosowanych reguł (w tym wypadku słowotwórczych).

Większość zebranych neologizmów nie zaskakuje oryginalnością formy (za wyjątek w tym zakresie można uznać rzeczownik *sorewicz* – formant *-ewicz*⁹⁵ nie wskazuje w tym wypadku na osobę tak jak w ogólnopotocznych *zarobkiewicz* lub *dorobkiewicz*) czy obcym brzmieniem (tu do wyjątków należy bezsprzecznie rzeczownik *sztela*). Wyrazy obce są przekształcane zarówno graficznie, jak i fonetycznie (wymawiane i zapisywane są „po polsku”), przez co odczucie ich hybrydalności słabnie, a to sprzyja ich asymilacji z polszczyzną.

94 Rzeczownik ten ma też na gruncie slangu znaczenie osobowe, por. 1. ‘osoba chytra; sknera; materialista’.

95 Formant ten w odangielskim *sorewicz* widzi także A. Witalisz (2016: 35).

Neologizmy słowotwórcze w „najmłodszej polszczyźnie” bez wątpienia są świadectwem inwencji (słowo)twórczej młodych Polaków, a niektóre z nich ilustrują (świadomą) grę (zabawę) językową, por. *odważyn* – *odważny*, co potwierdza też już dość dawno wyrażone spostrzeżenie Stanisława Grabiasa (2001: 237), że „socjolekty młodzieżowe [...] są wyrazem kreatywnego i najczęściej żartobliwego traktowania rzeczywistości”. Służą one temu pokoleniu do zaznaczenia różnicy między językiem, którym się posługuje, a językiem standardowym (językiem „starszych”), czego najlepszą ilustracją przynosi porównanie formacji synonimicznych w obu tych odmianach polszczyzny, jak np. rzeczowników *zabaniak* i *zagłówek*, które mają identyczną strukturę słowotwórczą (formacje afiksalne od wyrażen przyimkowych: odpowiednio z przyrostkami *-ak* i *-ek*), ale utworzone zostały od innych podstaw słowotwórczych (por. za *banią*, za *głową*).

Słownik *Vasisdas* jest zatem bezsprzecznie ciekawym źródłem do badań współczesnej polszczyzny niestandardowej. Warto w tym miejscu zacytować jeszcze jeden fragment z jego wstępu, w którym wskazuje się na istotny proces wewnątrzjęzykowy, jaki zachodzi między współistniejącymi odmianami dzisiejszego języka polskiego:

Vasisdas ma ukazywać ciągłą ewolucję lingwistyczną, pewien nieuchronny proces przenikania nowych słów i zwrotów do języka potocznego. [...] Ukazanie aktualnych słów i zwrotów, ich ogólna prezentacja, pomoc ludziom zagubionym w świecie neologizmów – oto priorytetowe cele serwisu Vasisdas – świeże słowa⁹⁶.

Mimo iż nie wiadomo, ile z tych neologizmów pozostanie na dłużej w użyciu, które z nich (i czy w ogóle) wejdą do potocznego języka ogólnego, są one jednakże zjawiskiem językowym zasługującym na odnoto(wy)wanie i refleksję językoznawczą.

Bibliografia

- Chaciński B. 2003: *Wypasiony słownik najmłodszej polszczyzny*, Znak, Kraków.
- Chaciński B. 2005: *Wyczesany słownik najmłodszej polszczyzny*, Znak, Kraków.
- Chaciński B. 2007: *Totalny słownik najmłodszej polszczyzny*, Znak, Kraków.
- Doroszewski W. 1963: *Podstawy gramatyki polskiej*, cz. 1, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Dyszak A.S. 2013a: *Formacje podmiotowe i orzeczeniowe w „najmłodszej” polszczyźnie*, [w:] W. Żarski (red.), *Kondensacja i kompresja w języku, tekstach i kulturze*, Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław, s. 11–27.
- Dyszak A.S. 2013b: *Formacje słowotwórcze w internetowym słowniku „najmłodszej polszczyzny” Vasisdas*, [w:] E. Badyda, J. Maćkiewicz, E. Rogowska-Cybulska (red.), *Słowotwórstwo w różnych odmianach języka. Materiały piątej konferencji poświęconej pamięci Profesora Bogusława Krei*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, s. 97–115.
- Dyszak A.S. 2014: *Neologizmy słowotwórcze w internetowym słowniku Vasisdas*, [w:] E. Badyda, E. Rogowska-Cybulska (red.), *Słowotwórstwo w różnych odmianach języka. Materiały szóstej konferencji poświęconej pamięci Profesora Bogusława Krei*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, s. 50–72.
- Dyszak A.S. 2015: *Gwara miejska bydgoszczan*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz.
- Grabias S. 2001: *Środowiskowe i zawodowe odmiany języka – socjolekty*, [w:] J. Bartmiński (red.), *Współczesny język polski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 235–253.

96 Zob. www.vasisdas.pl, zakładka *info* (dostęp: 15 listopada 2018).

- Grochowski M. 1995: *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kołodziejek E. 2005: *Człowiek i świat w języku subkultur*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Nagórko A. 2007: *Zarys gramatyki polskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ożdżyński J. 1970: *Polskie (współczesne) słownictwo sportowe*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Polański K. (red.) 1995: *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- PSFP: K. Kupisz, B. Kielski, *Podręczny słownik francusko-polski z suplementem*, Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1987.
- PSNP: J. Choderas, S. Kubica, *Podręczny słownik niemiecko-polski*, Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1985.
- USJP: *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. 1–6, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
- Vasisdas.pl Slang Neologizmy Mowa potoczna 2003* (online: www.vasisdas.pl, dostęp: 15 listopada 2018).
- Witalisz A. 2016: *Przewodnik po anglicyzmach w języku polskim*, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Kraków.
- WSJP PAN: *Wielki słownik języka polskiego PAN*, red. P. Żmigrodzki (online: <http://wsjp.pl>, dostęp: 15 listopada 2018).
- Zarębina M. 1977: *Wyrazy obce w Panu Tadeuszu*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.

Summary

From research on word formation and adaptive phenomena in the “youngest Polish language”

Keywords: youth slang, word formation, neologisms, borrowings, appeal, compression.

The subject of the research are neologisms selected from the online dictionary *Vasisdas.pl*. The majority of them are word-formations from native words. The remaining group of the analyzed vocabulary are formations from foreign words, mostly from English, which are both the result of adaptation and derivation. Their characteristic feature is a graphic-phonetic form, resulting from the acquisition of the pronunciation of a foreign word, recorded in accordance with the phonetic principle of Polish spelling. Among word-formations with native foundations, there are also slang words that are homogeneous and homophonic with appropriate words of standard Polish or professional words, but they are difficult to consider as neosemantisms. The lexical material under study has the biggest number of affix formations. In their construction, the most frequent are suffixes, but there is a noticeable lack of nouns derived from verbs with endings *-nie*, *-enie*, *-cie*. The word formation turns out to be a living way of multiplying the dictionary of contemporary colloquial Polish, and the neologisms in the “youngest” Polish language testify to the (word-)creative inventiveness of young Poles.